
A hitelezők védelmét szolgáló bűncselekmények Ausztriában – az osztrák és a magyar szabályozás összevetéséből levonható következtetések

Gula József*

A tanulmány bemutatja a hitelezők védelmét szolgáló bűncselekmények rendszerét, és az egyes delictumok fontosabb jellemzőit az osztrák büntetőjogban. A tényállások elemzése során reflektál a magyar jogi szabályozással kimutatható hasonlóságokra, vagy éppen koncepcionális eltérésekre. A szükséges mértékben vizsgálja a fizetéseképtelenségi jog büntetőjogi szempontból releváns alapfogalmait is. Az írás az osztrák és a magyar szabályozás összevetéséből levonható főbb következtetések, valamint de lege ferenda javaslat megfogalmazásával zárul.

Kulcsszavak: fizetéseképtelenségi bűncselekmények Ausztriában, hitelezővédelem, fizetéseképtelenségi eljárások, csődbűncselekmény

Criminal offences protecting creditors in Austria – Conclusions drawn from a comparative analysis of Austrian and Hungarian regulations

The study presents the system of criminal offences designed to protect creditors and the main characteristics of the individual delicts under Austrian criminal law. In analysing the statutory provisions, it reflects on the similarities to, as well as the conceptual differences from, Hungarian legal regulation. Where necessary, it also examines the basic concepts of insolvency law that are relevant from a criminal law perspective. The paper concludes by outlining the main findings drawn from the comparison of Austrian and Hungarian regulations, as well as by formulating de lege ferenda proposals.

Keywords: insolvency offences in Austria, protection of creditors, insolvency proceedings, fraudulent bankruptcy

<https://doi.org/10.32980/MJSz.2025.3.243>

1. Bevezető gondolatok

Bíró György megbízási szerződésről szóló monográfiájának bevezetője – rá nagyon jellemző módon – a következőt tartalmazza: „Amíg e könyvet írtam, sokat épültem.

* Egyetemi docens, Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Bűnügyi Tudományok Intézete, Büntetőjogi és Kriminológiai Intézeti Tanszék, 3515 Miskolc-Egyetemváros, jozsef.gula@uni-miskolc.hu

Csak remélni tudom, hogy olvasóim is így járnak majd.” Könyveit és tanulmányait olvasva, hallgatóként előadásait hallgatva, majd oktató és ügyvéd kollégaként vele dolgozva vagy épp csak beszélgetve e sorok írója valóban sokat épült. Az általa alapításától kezdve vezetett és szeretett ügyvédi iroda mai vezetőjeként példaértékűnek látom a tudomány és praxis, az elmélet és gyakorlat együttes művelése során a jogi problémák megoldásában megmutatkozó komplex szakmai látásmódját. Az emléke előtt tisztelgő tanulmányom tárgyául a bűnügyi tudományok művelőjeként olyan témát választottam, mely egyfajta határterület a büntető és polgári jog között.

Az osztrák büntető kódex (*Strafgesetzbuch, StGB*)¹ a magyar büntető törvénykönyvtől (*Btk.*)² eltérően a gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények kategóriáját nem ismeri, a fogalmat Ausztriában csak kriminológiai értelemben használják. A gazdasági bűncselekménynek tekintett delictumokat túlnyomórészt a büntető törvényben lelhetjük fel, de külön törvények, szaktörvények is tartalmaznak ilyen típusú tényállásokat.³ A hitelezővédelmi bűncselekményeket azonban maga az *StGB* tartalmazza a vagyon elleni bűncselekményekre vonatkozó rendkívül terjedelmes, és a védett jogtárgy alapján mélyebben nem differenciált fejezetében.⁴

Már a bevezetőben érdemes rögzítenünk, hogy az e körbe tartozó bűncselekmények egy része, így például az *StGB* 156.§-a szerinti csalárd bukás megállapítása nem követeli meg valamely fizetéseképtelenségi eljárás megindítását, fizetéseképtelenségi eljárásoktól függetlenül is értékelhető. A csődbűncselekményre vonatkozó hatályos magyar büntetőjogi rendelkezésektől⁵ ez alapjaiban eltérő szabályozási koncepciót tükröz, érdemes azonban utalnunk a hitelsértésről szóló 1932. évi törvényünkre⁶, mely hasonló megoldást alkalmazott. Természetesen egyes delictumok továbbra is kizárólag fizetéseképtelenségi eljáráshoz kapcsolódóan követhetőek el.⁷

¹ Bundesgesetz vom 23. Jänner 1974 über die mit gerichtlicher Strafe bedrohten Handlungen

² 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

³ Például adókkal és járulékokkal kapcsolatos visszaélések. Lásd Tóth Mihály: Néhány szempont a gazdasági bűncselekmények új szabályozásához I. rész, *Büntetőjogi Kodifikáció*, 2004/3., 23. o.

⁴ Sechster Abschnitt Strafbare Handlungen gegen fremdes Vermögen

⁵ Btk. 404. §

⁶ A hitelsértésről szóló 1932. évi IX. törvénycikk (Hs.) hatályon kívül helyezte a Csemegi-kódex csalárd és vétkes bukásra vonatkozó rendelkezéseit, valamint a csődhöz kapcsolódó külön törvényekben szabályozott további delictumokat, és az 1878. évi Btk. XXXV. fejezetének helyébe „A hitelezőket károsító cselekmények” cím alatt új rendelkezéseket iktatott be. A jogalkotó célja a miniszteri indokolás szerint az volt, hogy „*egységes rendszerbe foglalja a hitelezőket károsító azokat a cselekményeket, amelyeket az eladdig fennállott jogunk részint a Btk.-ban, részint külön törvényekben a csaláshoz hasonló bűncselekményekként, vagy csalárd, illetőleg vétkes bukásként büntetett, s e rendelkezéseket a Btk. Különös Részének XXXV. fejezete helyébe tegye, hogy ott együtt lehessen megtalálni a hitelezők kijátszásának büntetőjogi szabályait, akár van csőd, kényszerregységi vagy kényszerfelszámolási eljárás, akár nincs.*” Lásd Gula József: A csődbűncselekmény a magyar büntetőjogban, *Erdélyi Jogélet*, 2024/3., 27. o.

⁷ Az *StGB* 160. § szerinti hitelező megvesztegetése, illetve a hitelezői szavazati joggal való visszaélések, a fizetéseképtelenségi szakértők megvesztegetése csak a fizetéseképtelenségi eljáráshoz kapcsolódóan valósulhat meg.

2. A hitelezővédelmi bűncselekmények rendszere

Az osztrák büntető törvénykönyvben a hitelezők védelmét szolgáló tényállások rendszere az alábbiak szerint foglalható össze:

- Csalárd bukás (*Betrügerische Krida* 156. §),
- Idegen hitelezők megkárosítása (*Schädigung fremder Gläubiger* 157. §),
- Hitelező előnyben részesítése (*Begünstigung eines Gläubigers* 158. §),
- A hitelezői érdekek súlyosan gondatlan veszélyeztetése (*Groß fahrlässige Beeinträchtigung von Gläubigerinteressen* 159. §),
- Visszaélések felügyeleti vagy fizetéseképtelenségi eljárás során (*Umtriebe während einer Geschäftsaufsicht oder im Insolvenzverfahren* 160. §),
- A végrehajtás akadályozása (*Vollstreckungsverweigerung* 162. §),
- Végrehajtás akadályozása más személy javára (*Vollstreckungsverweigerung zugunsten eines anderen* 163. §).

Tekintettel arra, hogy az osztrák büntetőjogban – hasonlóan a magyar büntetőjoghoz – bűncselekmény *alanya* csak természetes személy lehet, az *StGB* 161. § a hitelezők védelmét szolgáló tényállások vonatkozásában külön rendelkezést tartalmaz arra az esetre nézve, ha az adós vagy a hitelező jogi személy.⁸

A vezető tisztségviselők felelősségére vonatkozó közös rendelkezés szerint, ha a 156., 158., 159., 160. és 162. §-okban meghatározott cselekményeket jogi személy, vagy jogi személyiséggel nem rendelkező társaság vezető tisztségviselője követi el, akkor a 156., 158., 159. és 162. § szerint az adóssal, illetve a 160. § szerint a hitelezővel azonos módon büntetendő. Ugyanígy büntetendő, aki az adós vagy a hitelező egyetértése nélkül, de annak a vezető tisztségviselőjeként cselekszik.

Ha valamely fizetéseképtelenségi eljárásban a fizetéseképtelenségi „szakértői” feladat ellátásával jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező társaság vezető tisztségviselője volt megbízva, a 160. § (2) bekezdése szerinti bűncselekmény miatt ő vonható felelősségre.

Vezető tisztségviselőnek kell tekinteni azon személyeket, akik a szervezet üzletvezetését jelentős mértékben befolyásolni tudják. Ilyen az üzletvezető, az igazgatóság tagja, a cégvezető stb.

Jelentős mértékű befolyással az rendelkezik, akinek a termelésre, beszerzésre, értékesítésre, az üzleti partnerek kiválasztására meghatározó hatása van.⁹ Ha a vezető tisztségviselő az adóssal egyetértésben követi el a bűncselekményt, az adott delictumért mindketten felelősséggel tartozhatnak.¹⁰

3. A csalárd bukás

A bűncselekmény elnevezésének kizárólag történeti előzményei vannak, hiszen a csalárd magatartás nem szükségszerű tényállási elem, illetve a „csődeljárás”

⁸ Fabrizy, Ernst Eugen: *StGB samt ausgewählten Nebengesetzen, Kurzkommentar*, 8. Neu bearbeitete Auflage, Manz, Wien 2002, 161. § Nr 2.

⁹ Lásd uo. 310. § Nr 6.

¹⁰ Uo. 310. § Nr 7.

megindítása sem tartozik a tényállási elemek közé.¹¹

Csalárd bukást követ el, aki vagyonának egy részét eltitkolja, elrejt, elidegeníti, megrongálja, vagy egy valójában fenn nem álló kötelezettséget színlel vagy elismer, illetve bármilyen más módon színleg vagy ténylegesen csökkenti a vagyonát, és ezáltal hitelezői kielégítését, de legalább egyét megghiúsítja vagy csorbítja. A cselekmény büntetési tétele hat hónaptól öt évig terjedő szabadságvesztés.

A bűncselekmény minősített esete állapítható meg, ha a cselekmény 300 ezer eurót meghaladó értékű kárt okoz. A súlyosabban minősülő alakzat már egy évtől tíz évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

A tényállás a hitelezői érdekek széleskörű védelme érdekében generális megfogalmazást kapott, mint arra már utaltunk, megállapítása nem kötődik a fizetéseképtelenségi eljárásokhoz.¹² A bűncselekmény *elkövetési tárgya* az adós vagyona, követelések, jogok, stb. Nem lehet elkövetési tárgy azonban az olyan vagyon, amelyre végrehajtás nem rendelhető el.¹³ A bűncselekmény adótartozások vonatkozásában is megvalósulhat.¹⁴

A bűncselekmény *elkövetési magatartásai* ismertek a magyar büntetőjogban is. Az elrejtés valósul meg, ha az elkövető vagyona egy részét a hitelező számára hozzáférhetetlenné teszi, ismeretlen helyre szállítja, stb.¹⁵ Az elidegenítés minden formája tényállásszerű lehet (eladja, elcseréli stb.), de csak abban az esetben, ha nem kap érte gazdaságilag megfelelő ellenértéket, és így a vagyona csökken.¹⁶ Ha ugyanis az adós az elidegenítés során adekvát ellenértéket kap, úgy a vagyonszökkenés nem állapítható meg, a tartozás az ellenértékből fedezhető. Fenn nem álló követelés színlelése akkor állapítható meg, ha az elkövető valótlanul állítja, hogy tartozása áll fenn.¹⁷ Az elkövetési magatartások felsorolása nem taxatív, az *StGB* a vagyon más módon történő csökkentését is értékeli.

A bűncselekmény *eredménye* a vagyon tényleges vagy színlelt csökkentése által legalább egy hitelezői követelés megghiúsítása vagy csorbítása. Az osztrák szakirodalom szerint a bűncselekmény gyakorlatilag a kár bekövetkeztével válik befejezetté.

A csalárd bukást *különös bűncselekménynek* tekintik. Tettése csak az adós lehet, akinek legalább két hitelezője van. A büntethetőséghez azonban elegendő egyetlen hitelező kielégítésének megghiúsítása vagy csorbítása.

A bűncselekmény *szándékosan* követhető el. Eshetőleges szándék elegendő nem csak a vagyonszökkenés vonatkozásában, hanem a hitelezői követelések kielégítésének megghiúsítása vagy csorbítása tekintetében is.¹⁸

¹¹ Kirchbacher, Kurt, Presslauer, Walter 156. § StGB Nr 1 in Höpfel, Frank/Ratz, Eckart (Hrsg), *Wiener Kommentar zum Strafgesetzbuch*², Manz, Wien, 2001

¹² Maleczky, Oskar, *Strafrecht Besonderer Teil I*⁴ WUV: Wien, 2002, 63. o.

¹³ Maleczky: i.m. 63. o.

¹⁴ Fabrizy: i.m. 156. § Nr 1

¹⁵ Lásd uo. 156. § Nr 4

¹⁶ Uo. 156. § Nr 4

¹⁷ Például két adós, vagy egy adós és egy hitelező összejátszanak, a tényleges tartozástól nagyobb összeg kerül kielégítésre. Fabrizy: i.m. 156. § Nr 4

¹⁸ Fabrizy: i.m. 156. § Nr 2

4. Idegen hitelezők megkárosítása

Az *StGB* 157. § büntetni rendeli azt, aki az adós beleegyezése nélkül az adós vagyonának egy részét eltitkolja, elrejt, elidegeníti, megrongálja, vagy vele szemben egy fenn nem álló jogot (követelést) érvényesít, és ezáltal a hitelezők kielégítését vagy legalább egyét meghiúsítja vagy csorbítja.

Ellentétben a csalárd bukással, melynek tettese az adós lehet, e delictum esetén egy *kívülálló a bűncselekmény alanya, aki az adós beleegyezése nélkül az adós hitelezőit hátrányos helyzetbe hozza*. Ha az elkövető az adós beleegyezésével cselekszik, akkor mindketten a csalárd bukás bűncselekményét (156. §) követik el. Az adós beleegyezését már akkor adotttnak kell tekinteni, ha észleli a kívülálló cselekményét, és nem tesz ellene semmit.¹⁹

A tényállás az elkövetési magatartások taxatív felsorolását tartalmazza. A csalárd bukás utolsó fordulataként szabályozott generálklauzula – a vagyon más módon történő csökkentése – e bűncselekmény esetén nem tényállásszerű.

Érdeemes észrevennünk, hogy az osztrák Btk. által értékelt ezen bűncselekmény részben hasonlóságot mutat a magyar büntetőjog történetéből is ismert koholt követelés érvényesítésével.²⁰

5. Hitelező előnyben részesítése

A hitelező előnyben részesítése az adós fizetéseképtelenné válását követően valósítható meg, egy hitelező előnyben részesítésével, miáltal a többi hitelező, vagy legalább egy hátrányos helyzetbe kerül. A bűncselekmény két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

Hasonlóan a magyar büntetőjoghoz a hitelező előnyben részesítése alapvetően abban különbözik a csalárd bukástól, hogy a vagyonsökkenés nem tényállási elem.²¹

¹⁹ Lásd uo. 157. § Nr 1

²⁰ Az 1881. évi XVII. törvénycikk, a csődtörvény büntetni rendelte azt, aki a csődeljárás során koholt követelést jelent vagy jelentet be. Lásd Gula József: A csődbűncselekmények, in: *A negyedik magyar büntetőkódex régi és újabb vitakérdései*, (szerk.: Hollán Miklós, Barabás, A. Tünde) Budapest, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, Országos Kriminológiai Intézet, 2017, 231. o. Koholt követelésnek tekintették a nem létező, illetve a már megszűnt követelést is. Balás Elemér: *A magyar büntetőjog tankönyve*, Budapest, Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, 1901, 125. o.

²¹ A *Btk.* 404. § (4) bekezdése szerinti hitelező jogtalan előnyben részesítésével elkövetett csődbűncselekmény valamely hitelező előnyben részesítésével valósul meg, mely egyszersmind azt is jelenti, hogy egy vagy több hitelező hátrányos helyzetbe kerül. A csődbűncselekmény ezen alakzata nem jár vagyonvesztéssel, és nem is sérti az összes hitelező érdekét. A hitelezők kielégítésére szolgáló vagyon összességében nem csökken, nem valamennyi hitelező, hanem csak egyes hitelezők kerülnek hátrányos helyzetbe, éppen azáltal, hogy a tettes más hitelezőjét szándékosan – a Csődtv. szerinti kielégítési sorrend megsértésével – jogtalan előnyben részesíti. Az előnyben részesített hitelező ténylegesen fennálló követeléssel rendelkezik az adóssal szemben, ennek hiányában a csődbűncselekmény más fordulata kerülhet megállapításra. A bűncselekmény nem valósul meg, ha a vagyon valamennyi hitelező kielégítésére elegendő. A tényállás a hitelezők egymás közötti viszonyában nyújt büntetőjogi védelmet a hitelezői érdekek érvényesüléséhez, lényegében tehát a „másodlagos” hitelezői érdeksérelem okozásának büntetendővé nyilvánítását jelenti. Gula József: A gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények. in: *Magyar Büntetőjog Különös Rész.* (Görgényi Ilona – Gula József – Horváth Tibor – Jacsó Judit – Lévy Miklós – Sántha Ferenc – Várad Erika), Budapest, Wolters Kluwer Hungary, 2020, 813. o.

Az adósnak legalább két hitelezője van, s egy hitelezőjének teljes vagy részleges kielégítésével legalább egy másik hitelezőt hátrányos helyzetbe hoz.

A bűncselekmény *elkövethető a fizetéseképtelenségi eljárás megindítása előtt is*.²² E vonatkozásban érdemben eltér a hasonló magyar tényállástól, mely csak a felszámolás elrendelése után valósítható meg.²³ A hitelező előnyben részesítése szándékos delictum, az elkövető tudatának át kell fognia fizetéseképtelenségét, és egy hitelező előnyös, míg más hitelező(k) hátrányos helyzetbe kerülését.

Az a hitelező, aki az adóst az őt megillető követelés kiegyenlítésére vagy biztosítására rábírja, vagy a biztosítékot, illetve a fizetést elfogadja az *StGB* 158.§ (2) bekezdésének kifejezett rendelkezése folytán e bűncselekmény miatt nem büntethető. Ez a rendelkezés azonban nem zárja ki, hogy más bűncselekmény (például csalás) miatt felelősségre vonják, ha ennek törvényi feltételei fennállnak.

6. A hitelezői érdekek súlyosan gondatlan veszélyeztetése

E bűncselekményért vonható felelősségre, aki a fizetéseképtelenségét súlyos gondatlanságból azáltal idézi elő, hogy ésszerűtlen magatartást tanúsít.²⁴

A bűncselekmény elkövetési magatartására ehelyütt csak röviden, mint csődhöz vezető, ésszerűtlen magatartásra utal a törvény. A tényállás eredményként értékeli a fizetéseképtelenség előidézését.

A bűncselekmény központi eleme a *nagyfokú, kirívó gondatlanság*. E fogalom a polgári jogból került át a büntetőjogba. A gondatlanság ezen fajtája alatt azt értik, ha szokatlan, feltűnő gondatlanság áll fenn, és a kár bekövetkezése előre látható.²⁵ A joggyakorlat ebben a tekintetben az elkövetés körülményeit (a cselekmény jogtalansága, az eredmény, bűnösség) összességében értékelve foglal állást.²⁶

A tényállás további fordulata büntetni rendeli azt is, aki fizetéseképtelensége tudatában vagy azt gondatlanul fel nem ismerve, nagyfokú gondatlanságból hitelezői közül legalább egy hitelezője kielégítését azáltal hiúsítja meg vagy csorbítja, hogy ésszerűtlenül cselekszik.²⁷

Ebben az esetben tehát az elkövető az előzőekben tárgyalt esettől eltérően fizetéseképtelen helyzetben van, mely körülményről az elkövetőnek tudomása van, vagy arról gondatlansága miatt nem tud. Az elkövetési magatartások a már korábban is hivatkozott ésszerűtlen cselekmények lehetnek, a bűncselekmény befejezettségéhez pedig szükséges legalább egy hitelező kielégítésének meghiúsítása vagy csorbítása. Speciális bűncselekménynek tekintik, mivel az első fordulatól eltérően az adósnak legalább két hitelezője van.

²² Fabrizy: i.m. 158. § Nr 1

²³ A magyar büntetőjogban a hitelező jogtalan előnyben részesítésével elkövetett csődbűncselekmény elkövetési magatartása a Csődtv. által a felszámolási eljárás vonatkozásában meghatározott kielégítési sorrend megsértése, így a bűncselekmény csak a felszámolás elrendelését követően valósítható meg.

²⁴ A bűncselekmény büntetési tétele egy évig terjedő szabadságvesztés. *StGB* 159.§ (1) bekezdés

²⁵ *StGB* 6. § (3)

²⁶ Fabrizy: i.m. 159. § Nr 14

²⁷ *StGB* 159.§ (2) bekezdés

A büntethetőség akkor is fennáll, ha az elkövető nagyfokú gondatlanságból a gazdasági helyzetét ésszerűtlen magatartásával úgy befolyásolja, hogy fizetéseképtelenség állt volna elő, ha egy vagy több „önkormányzattól”, vagy mástól kötelezettségvállalás nélkül közvetlen vagy közvetett támogatást nem kapott volna, illetve hasonló intézkedést nem kezdeményeztek volna.²⁸

Ez utóbbi esetben a fizetéseképtelenség ugyan nem áll be, de az elkövető ésszerűtlen magatartása a beavatkozás nélkül fizetéseképtelenséghez vezetett volna. Jellemzően a köz érdekében történő beavatkozásokról van szó, a munkahelyek megtartása miatt, vagy nemzetgazdasági szempontok stb. alapján. A segítséget nyújtó szervnek erre jogi kötelezettsége nincs.

A törvény értelmű rendelkezése²⁹ alapján *ésszerűtlen magatartást* tanúsít, aki a rendes gazdálkodás alapkövetelményeivel ellentétes módon

- vagyonának jelentős részét megsemmisíti, megrongálja, használhatatlanná teszi, elpazarolja, vagy elajándékozza;
- rendkívül kockázatos üzletet köt, amely nem tartozik a szokásos gazdasági tevékenységéhez, játékra vagy fogadásra mértéken felüli összegeket költ;
- vagyoni helyzetével vagy gazdasági teljesítőképességével feltűnően aránytalan, jelentős kiadásai vannak;
- könyvelést vagy egyéb üzleti nyilvántartásokat nem vezet, vagy ezeket úgy vezeti, hogy a vagyoni, pénzügyi vagy jövedelmi helyzetének áttekintését jelentősen megnehezíti, vagy más az áttekintésre alkalmas, vagy ehhez szükséges ellenőrzéseket nem végez;
- beszámoló-készítési kötelezettségét nem, vagy oly módon, vagy olyan későn teljesíti, hogy ezzel a valós vagyoni, jövedelmi helyzetének áttekintését jelentősen megnehezíti.

A bűncselekmény első két fordulata *súlyosabban büntetendő*, ha a törvényben meghatározott mértéket meghaladó kárt okoz a hitelezőknek vagy legalább egy hitelezőnek, azaz a tartozás fedezetében ilyen összegű hiány lép fel.³⁰

További minősítő körülmény, ha sok ember gazdasági helyzetét, egzisztenciáját érinti, vagy a beavatkozás hiányában érintené hátrányosan a cselekmény. A gyakorlat szerint körülbelül harminc embert értenek a törvényben meghatározott sok ember fogalma alatt.³¹ A minősített eset körébe tarthat, ha a fizetéseképtelenség folytán nagyszámú alkalmazott munkanélkülivé válik, de akár az is, ha jövedelmük jelentősen csökken.³²

7. Visszaélések felügyeleti vagy fizetéseképtelenségi eljárás során

Az *StGB* 160.§-ában írt bűncselekmény már csak felügyeleti vagy fizetéseképtelenségi eljárások alatt követhető el. A jogalkotó büntetendővé nyilvánított olyan magatartásokat, visszaéléseket, melyek a hitelezők kielégítését veszélyeztethetik. A

²⁸ StGB 159.§ (3) bekezdés

²⁹ StGB 159.§ (5) bekezdés

³⁰ Jelenleg az 1 000 000 eurót meghaladó összegű hiány képez minősített esetet.

³¹ Maleczky: i.m. 64. o., Fabrizy: i.m. 169. § Nr 11

³² Fabrizy: i.m. 159. § Nr 19

delictum legtöbb fordulatánál a hitelezői kielégítés absztrakt veszélyeztetése is elegendő a tényállásszerűséghez.

7.1. A fizetéseképtelenségi jog büntetőjogi szempontból releváns alapfogalmai. Az osztrák jog a fizetéseképtelenségről szóló törvény³³ 2010. évi módosításáig megkülönböztette az egyezségi törvénykönyv (*AO*) alapján folyó egyezségi eljárást (*Ausgleichsverfahren*) és a csődtörvénykönyv (*KO*) alapján lefolytatott csőd/felszámolási eljárást (*Konkursverfahren*).

A 2010. évi módosítás (*Insolvenzrechtsänderungsgesetz 2010*) hatályba lépése óta az osztrák jogban a fizetéseképtelenségi eljárás egységessé vált, ugyanakkor ez egy gyűjtőfogalom, tényleges irányától függően többféle eljárást foglal magában.

A fizetéseképtelenségi eljárás megjelölése csőd/felszámolási eljárás (*Konkursverfahren*), ha az eljárás megindításakor nem áll rendelkezésre szerkezetátalakítási terv. Az eljárás keretében sor kerülhet felszámolásra és szerkezetátalakításra is.

A fizetéseképtelenségi eljárás elnevezése reorganizációs eljárás (*Sanierungsverfahren*), ha az eljárás megindításakor már rendelkezésre áll szerkezetátalakítási terv. Az eljárás az adós átszervezésére irányul. Az eljárás üzleti tevékenységet végző természetes személyek, jogi személyek, személyegyesítő társaságok és elhunyt személyek hagyatéka esetén vehető igénybe.³⁴

Reorganizációs eljárásra a vagyon feletti rendelkezési jogát megőrző adós (*Eigenverwaltung*) részvételével vagy anélkül is sor kerülhet. Az adós akkor őrzi meg a vagyon feletti rendelkezési jogát – a reorganizációs gondnok (*Sanierungsverwalter*) felügyelete mellett –, ha a szerkezetátalakítási tervben legalább 30%-os részesedést kínál a hitelezők részére, és további feltételek is teljesülnek.³⁵ Például olyan pénzügyi tervre van szükség, amely igazolja, hogy a finanszírozás 90 napig biztosított.

Az üzleti tevékenységet nem folytató természetes személyek rendelkezésére álló adósságrendezési eljárás (*Schuldenregulierungsverfahren*) a fizetéseképtelenségi eljárás másik változata.

A fizetéseképtelenségi eljárás megindítására vonatkozó kérelmet az adós vagy bármely hitelező előterjesztheti. Reorganizációs eljárás esetén a kérelmet minden esetben az adósnak kell előterjesztenie és rendelkeznie kell szerkezetátalakítási tervvel.

Főszabály szerint a fizetéseképtelenségi eljárás megindításának előfeltétele, hogy az adós fizetéseképtelen³⁶ legyen. A fizetéseképtelenségi eljárás a fizetéseképtelenség veszélye esetén reorganizációs eljárás formájában is megindítható. A korlátlan

³³ Bundesgesetz über das Insolvenzverfahren (Insolvenzordnung – IO) StF: RGBl. Nr. 337/1914

³⁴ IO 166. §

³⁵ 2010 előtt a korábbi egyezségi eljáráson belül is jellemző volt, hogy az adós (vállalkozás) megmentése játszott döntő szerepet, de a meglehetősen magas, kötelezően legalább 40 %-os kielégítési kvóta miatt a megnyitott eljárások száma fokozatosan csökkent, így a dualista rendszer átszervezése már nem volt elkerülhető. Lásd Csády-Nagy Írisz – Vecsey Marc: A fizetéseképtelenségi jog Ausztriában, in: *Gazdasági jogi és adójogi tanulmányok 2020*, (szerk.: Bodzási Balázs), Budapest, Budapesti Corvinus Egyetem, 2020, 276. o.

³⁶ IO 66. §

felelősségű természetes személy taggal nem rendelkező személyegyesítő társaságok, a jogi személyek vagyona, valamint a hagyatékok tekintetében túlzott eladósodottság esetén is fizetéseképtelenségi eljárás indítható.

A fizetéseképtelenségi eljárás megindításának további feltétele, hogy rendelkezésre álljon a költségeket fedező vagyon. Ennek legalább a fizetéseképtelenségi eljárás kezdeti költségeit fedeznie kell (ez alól bizonyos esetekben kivételt jelent az adósságrendezési eljárás).³⁷

A büntető tényállás valójában *négy alapesetet* szabályoz:³⁸

- az osztrák szakirodalomban szavazati joggal visszaélésként jellemzett cselekmény, mely a régi magyar büntetőjogban a koholt követelés érvényesítésével mutat inkább hasonlóságot,
- a szavazati jog eladása, vásárlása,
- a hitelező megvesztegetése körében az *StGB* az aktív és passzív vesztegetést egyaránt büntetni rendeli,
- a felügyeleti vagy fizetéseképtelenségi eljárásban közreműködő „szakértők” passzív megvesztegetése.

7.2. Szavazati joggal visszaélés. A szavazati joggal való visszaélést³⁹ az követi el, aki egy fenn nem álló követelést, vagy egy fennálló követelést nagyobb mértékben vagy más jogcímen érvényesít azért, hogy ezáltal az eljárást befolyásolja, őt meg nem illető helyzetbe kerüljön.

E körbe tartozik, ha a hitelező (álhitelező) fenn nem álló követelést érvényesít, avagy a tényleges követelés összegét meghaladó mértékben, a valós jogcímtől eltérő jogcímen érvényesít igényt. Az elkövető magatartása a fizetéseképtelenségi eljárás, a hitelezői kielégítés befolyásolására irányul, e vonatkozásban tehát az egyenes szándéknak fenn kell állnia, míg a további tényállási elemek tekintetében elegendő az eshetőlegesen szándék.⁴⁰

A bűncselekmény a követelés érvényesítésével befejezetté válik. Amennyiben a cselekmény más hitelező(k) kielégítését megghiúsítja vagy csorbítja, a bűncselekmény látszólagos alaki halmazatot képez az *StGB* 157.§-a szerinti idegen hitelezők megkárosításával.⁴¹

7.3. Szavazati jog eladása, vásárlása. A szavazati jog eladása, illetve vásárlása miatt büntethető a hitelező, aki a szavazati jogának meghatározott módon való gyakorlásáért, vagy azért, hogy szavazati jogát ne gyakorolja, a maga vagy egy harmadik személy számára vagyoni előnyt vagy ennek ígéretét elfogadja. Büntethető az is, aki a hitelezőnek ebből a célból vagyoni előnyt ad vagy ígér.

A tényállás alapján tehát a törvényben meghatározott céllal előnyt elfogadó hitelező és a vagyoni előnyt biztosító személy egyaránt büntethető. A vagyoni előnyt adó vagy ígérő nem szükségszerűen az adós. A gyakorlatban elsősorban a szavazati jog hitelezői választmányban, illetve a hitelezők gyűlésén való gyakorlásához

³⁷ Lásd még https://e-justice.europa.eu/topics/money-monetary-claims/insolvency-bankruptcy/at_hu

³⁸ Kirchbacher, Kurt, Presslauer, Walter: i.m. 160. § *StGB* Nr 1-9

³⁹ *StGB* 160.§ (1) bekezdés

⁴⁰ Kirchbacher, Kurt, Presslauer, Walter: i.m. 160. § *StGB* Nr 2

⁴¹ Fabrizy: i.m. 160. § Nr 2.

kapcsolódóan valósul meg a delictum.⁴²

Vagyoni előnynek kell tekinteni minden pénzben kifejezhető előnyt. Lényeges, hogy csak az előzetesen megígért vagy nyújtott előny lehet releváns a tényállás szempontjából.⁴³

7.4. A hitelező megvesztegetése. A hitelező megvesztegetése valósul meg, ha a hitelező a többi hitelező beleegyezése nélkül a reorganizációs terv jóváhagyásáért külön előnyt vagy annak ígértét elfogadja a maga vagy egy harmadik személy számára. Az is büntethető, aki egy hitelezőnek ebből a célból külön előnyt ad vagy ígér.⁴⁴ A bűncselekmény lényege tehát, valamely hitelezőnek a többi hitelező által jóvá nem hagyott előny biztosítása. Valójában a szavazati jog eladásának egy speciális esetéről van szó.⁴⁵ A bűncselekmény alanya lehet az a hitelező, akinek az előnyt biztosították, továbbá az a személy is, aki az előnyt nyújtja, az aktív és passzív vesztegetés egyaránt büntetendő.

7.5. A felügyeleti vagy fizetéseképtelenségi eljárásban közreműködők passzív megvesztegetése. A felügyeleti vagy fizetéseképtelenségi eljárásban közreműködő „szakértők” passzív megvesztegetéséről rendelkezik a tényállás. A törvény büntetni rendeli, ha a felügyeleti eljárás lefolytatására kijelölt személy, a fizetéseképtelenségi szakértő/gondnok vagy a hitelezői választmány tagja az eljárása során a hitelezők hátrányára, a maga vagy egy harmadik személy javára őt meg nem illető vagyoni előnyt vagy annak ígértét elfogadja.

A felügyeleti eljárás pénzügyesetek vonatkozásában érvényesül. A bűncselekmény ezen fordulata - tekintettel a hitelezői hátrány okozásra – eredmény-bűncselekménynek tekinthető.⁴⁶

Az elsőként tárgyalt eset kivételével, ahol egyenes szándéknak kell fennállnia, a bűncselekmények megállapításához elegendő az eshetőleges szándék is.⁴⁷ A tényállás különböző fordulatai halmazatban is megállapíthatóak.⁴⁸

8. A végrehajtás akadályozása

E bűncselekményt követi el az adós, aki vagyonának egy részét eltitkolja, elrejt, elidegeníti, megrongálja, vagy egy kötelezettség fennállását színleli, vagy fenn nem álló követelést elismer vagy más módon ténylegesen vagy színleg vagyonát csökkenti, és ezáltal a hitelezői követelésének végrehajtását, vagy egy még folyamatban lévő végrehajtási eljárást megghiúsít vagy akadályoz.⁴⁹ A tényállás

⁴² Kirchbacher, Kurt, Presslauer, Walter: i.m. 160. § StGB Nr 5

⁴³ Kirchbacher, Kurt, Presslauer, Walter: i.m. 160. § StGB Nr 6

⁴⁴ A bűncselekmény eddig tárgyalt fordulatai egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendők. StGB 160.§ (1) bekezdés

⁴⁵ Kirchbacher, Kurt, Presslauer, Walter: i.m. 160. § StGB Nr 7

⁴⁶ Lásd uo. 160. § StGB Nr 1

⁴⁷ Uo. 160. § StGB Nr 10

⁴⁸ Uo. 160. § StGB Nr 11

⁴⁹ A bűncselekmény büntetési tétele hat hónapig terjedő szabadságvesztés vagy pénzbüntetés. StGB 162.§ (1) bekezdés

figyelemmel van az okozott kár nagyságára, amennyiben a cselekmény 5 000 eurót meghaladó értékű kárt okoz, a bűncselekmény minősített esete állapítható meg.

9. A végrehajtás akadályozása más személy javára

Ez a hitelezővédelmi tényállás akkor valósul meg, ha az elkövető az adós beleegyezése nélkül az adós vagyonának egy részét eltitkolja, elrejt, elidegeníti, megrongálja, vagy az adós vagyonával szemben fenn nem álló jogot érvényesít, és ezáltal a hitelezői követelések végrehajtását, vagy egy folyamatban lévő végrehajtási eljárást megghiúsít, vagy akadályoz. Alapvető eltérés az előző tényálláshoz képest, hogy kívülálló személy az adós beleegyezése nélkül követi el a cselekményt. További lényeges különbség, hogy e tényállás az elkövetési magatartásokat taxatív módon meghatározza,⁵⁰ a végrehajtás megghiúsításának tényállásában szereplő más módon történő elkövetést, mint generálklauzulát e bűncselekmény nem tartalmazza.

10. Tevékeny megbánás

Az osztrák büntető kódex széles körben teszi lehetővé a tevékeny megbánás alkalmazásával az elkövető büntethetőségének megszűnését, és e rendelkezések több hitelezővédelmi bűncselekmény vonatkozásában is érvényesülhetnek.⁵¹

A tevékeny megbánás megszünteti a büntethetőséget csalárd bukás, idegen hitelező megkárosítása, hitelező előnyben részesítése, a hitelezői érdekek súlyosan gondatlan veszélyeztetése és a végrehajtás akadályozása esetén, ha a hatóság tudomásszerzése előtt, akár a sértett sürgetésére, de kényszer nélkül, a cselekményével okozott teljes kárt megtéríti, vagy megállapodásban kötelezettséget vállal arra, hogy a sértettnek meghatározott időn belül a kárt megtéríti. Ez utóbbi esetben az elkövető büntethetővé válik, ha a tettes a vállalt kötelezettséget nem teljesíti.

Az elkövető akkor sem büntethető, ha önfeljelentés során – amely feltárja a bűnösségét – a teljes kárt e hatóságnál letétbe helyezve megtéríti. Nem büntethető továbbá az elkövető, ha a kár megtérítésére komoly erőfeszítéseket tett, és a cselekménnyel okozott teljes kárt egy harmadik személy az ő nevében, vagy más elkövető téríti meg.

11. Az osztrák és a magyar szabályozás összevetéséből levonható főbb következtetések

Érdemes rámutatni arra, hogy az osztrák büntetőjog a fizetéseképtelenségi *bűncselekmények* hazainál differenciáltabb rendszerét értékeli, melyek a csődbűncselekmények lehetséges körének hazai kialakításához – természetesen összhangban a mai magyar büntetőjogi dogmatikával – segítséget nyújthatnak.

⁵⁰ Kirchbacher, Kurt, Presslauer, Walter: i.m 163. § *StGB* Nr 4

⁵¹ *StGB* 167. §

Büntetendő magatartásként jelennek meg például a hitelezők szavazati joggal kapcsolatos visszaélései, a hitelező megvesztegetése, a fizetéseképtelenségi eljárás egyéb közreműködőinek megvesztegetése, a koholt követelés érvényesítése. A könyvvezetési kötelezettség megszegésével kapcsolatos speciális bűncselekményeket, illetve kívülálló személyek tettesi felelősségét megalapozó egyes tényállásokat is szabályoz az *StGB*. Hazánkban is gyakran szembesülünk olyan cselekményekkel, melyek a hatályos jog keretei között megfelelően nem értékelhetők. Helytállónak látszik az a megállapítás, hogy a klasszikus értelemben vett csőd nem csak végső stációja egy vállalkozásnak, hanem mint intézmény kifinomult eszköz a kisebb-nagyobb vállalatbirodalmakat építő menedzserek hozzáértő kezében.⁵² A „hitelező megvesztegetése” beiktatását indokolja egyebek mellett, hogy a vesztegetés hatályos tényállásai a büntetőjogi üldözést igénylő magatartások egy részét jelenleg nem képesek lefedni.

Alapvető kérdés, hogy a fizetéseképtelenségi bűncselekmények büntethetősége fizetéseképtelenségi eljárásokhoz kötődik-e, vagy attól függetlenné válik. A magyar Btk.-ban fellelhető *objektív büntethetőségi feltétel*⁵³ az állam valójában bizonyos esetekben lemond olyan magatartások üldözéséről, amelyek önmagukban véve büntetést érdemelnének, azért, hogy a meggyengült vállalkozásokat e feltételek bekövetkezése előtt ne tegye ki a büntetőeljárással együtt járó egzisztenciális fenyegetésnek. A hatályos osztrák Btk. szerint egyes fizetéseképtelenségi bűncselekmények (pl. *Betrügerische Krida, Begünstigung eines Gläubigers*) fizetéseképtelenségi eljárás hiányában is megállapíthatóak. Tény, hogy az objektív büntethetőségi feltétel mellőzése a hitelezői érdekek védelmét elvileg jobban szolgálná, és hosszabb távon megfontolandó, de a büntetőjogi felelősség körének lényeges kiterjesztését jelenti. A büntetőjog ultima ratio jellege a modern fizetéseképtelenségi bűncselekmények esetén több országban abban is megnyilvánul, hogy nem a „csőd” miatt, de csak „csőd” esetén kíván bizonyos hitelezői érdekeket sértő magatartások ellen fellépni.

Lényeges kérdés továbbá, hogy a jövőben a csődbűncselekmények továbbra is kizárólag a Csődtv. hatálya alá tartozó gazdálkodó szervezetekhez kötődnek-e, avagy az osztrák, német, angol stb. jogokban régóta ismert, s a közelmúltban a magyar jogba is bevezetett ún. „magáncsőd”⁵⁴ kihatással legyen-e a fizetéseképtelenségi bűncselekményért *felelősségre vonható személyek* körére.

Átgondolást érdemel a *felügyeleti vagy ellenőrzési kötelezettség elmulasztásával megvalósuló vezetői büntetőjogi felelősség* e körben történő alkalmazásának lehetősége.

⁵² Ferenczy Endre: A csődről vallott nézeteink változásáról, *Vezetéstudomány*, 1992/7, 37. o.

⁵³ Btk. 404. § (5) Az (1)–(3) bekezdésében meghatározott bűncselekmény akkor büntethető, ha a) a csődelfjárást megindították,

b) a felszámolást, kényszer-törölési, illetve kényszer-végelszámolási eljárást elrendelték, vagy

c) a felszámolási eljárás megindítása törvény kötelező rendelkezése ellenére nem történt meg.

⁵⁴ 2015. évi CV. törvény a természetes személyek adósságrendezéséről

A csődbűncselekmény *alanyi körét* vizsgálva⁵⁵ felmerülhet továbbá a vagyonfelügyelő, a felszámolóbiztos vonatkozásában speciális szabályok szükségessége, a helyi önkormányzatok adósságrendezési eljárásában kirendelt pénzügyi gondnok büntethetőségének megteremtése, a 2006. évi Csődtv. módosítással a magyar jogban is megjelent „árnyékvezető”⁵⁶ büntetőjogi felelőssége.

Nézetem szerint helyes az a megközelítés, amely a csődbűncselekményeket alapvetően *szándékos* delictumoknak tekinti. Mégis indokolt lehet szűk körben a gondatlan bűncselekmények büntethetőségének megteremtése is. Mind a régi magyar büntetőjogban, mind a hatályos német és osztrák jogban ismertek e cselekmények *gondatlan* alakzatai.⁵⁷

A magyar büntető törvénykönyv csődbűncselekmény esetén a „*tevékeny megbánás*” alkalmazását nem teszi lehetővé, míg az osztrák büntető kódex – a sértett érdekeire is figyelemmel – kifejezetten tágan határozza meg annak alkalmazhatóságát. Hazai jogunkban az osztrák szabályozás pragmatikusabb megközelítésének esetleges implementálását még olyan probléma is nehezíti, hogy a csődbűncselekmény sértettjével kapcsolatos állásfoglalások a büntetőjog-tudományban és a joggyakorlatban is rendkívül változatos képet mutatnak. Van olyan álláspont, mely szerint a csődbűncselekmény sértettje a Csődtv. hatálya alá tartozó (adós) gazdálkodó szervezet, más megközelítésben a hitelezők összessége, ismét más vélemény alapján az egyes hitelezők tekintendők a csődbűncselekmény sértettjeinek, és olyan nézőpont is van, mely szerint a csődbűncselekménynek nincs sértettje.⁵⁸ A Kúria e tárgyban hozott – a hitelező sértetti minőségét el nem ismerő – 6/2018. Büntető jogegységi határozatát az Alkotmánybíróság 15/2023. (VII. 24.) AB határozatával alaptörvény-ellenesnek nyilvánította és megsemmisítette. Régebben kialakult álláspontom szerint a csődbűncselekmény tényállási elemei, különösen annak eredménye kétségtelenné teszik, hogy a hitelező a bűncselekmény sértettje lehet.⁵⁹ A dogmatikailag helyes megközelítés ez esetben lehetővé teszi egy pragmatikusabb szabályozás és gyakorlat kialakítását is. Úgy vélem, ezt Bíró György is helyeselné.

⁵⁵ Lásd Gula József: A csődbűncselekmények alanyi körének meghatározása, in: *Ünnepi tanulmányok Bíró György professzor 60. születésnapjára*, (szerk.: Barzó Tímea - Juhász Ágnes - Leszkoven László - Pusztahelyi Réka), Miskolc, 2015, 204-220. o.

⁵⁶ Az angol jogban számos tényállás kifejezett rendelkezést tartalmaz az árnyékvezető (*shadow director*) büntetőjogi felelősségére nézve. Insolvency Act 1986, s. 206., s. 208. stb. Lásd még GULA József: Fizetéseképtelenségi bűncselekmények az angol jogban, *Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica* Tomus XXVI/2., Miskolc, 2008.

⁵⁷ Lásd részletesebben: GULA József: A csődbűncselekmények de lege ferenda, *Büntetőjogi Kodifikáció*, 2008/1., 9-25.

⁵⁸ Gula József: A csődbűncselekmény sértettjéről, in: *Jogi kihívások és válaszok a XXI. században 2.*, (szerk. Varga Zoltán), Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Miskolc, 2023

⁵⁹ Az ettől eltérő, a sértett fogalmának tartalmát szűkítő bírói gyakorlat azt eredményezi, hogy az effektív sértett hitelezők e sértetti jogait mégsem gyakorolhatják. Lásd még Molnár Gábor Miklós: A passzív alany és a sértett – az ítélkezési gyakorlat ingadozásai. *MJSZ* 2021, 3. különszám, 353-366.

Irodalomjegyzék

- Balás Elemér: *A magyar büntetőjog tankönyve*, Budapest, Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, 1901
- Csády-Nagy Írisz – Vecsey Marc: A fizetéseképtelenségi jog Ausztriában, in: *Gazdasági jogi és adójogi tanulmányok 2020*, (szerk.: Bodzási Balázs), Budapest, Budapesti Corvinus Egyetem, 2020
- Fabrizio, Ernst Eugen: *StGB samt ausgewählten Nebengesetzen, Kurzkommentar*, 8. Neu bearbeitete Auflage, Manz, Wien 2002
- Ferenczy Endre: A csődről vallott nézeteink változásáról, *Vezetéstudomány*, 1992/7, 37. o.
- Fizetéseképtelenség Ausztriában https://e-justice.europa.eu/topics/money-monetary-claims/insolvency-bankruptcy/at_hu
- Gula József: A csődbűncselekmény a magyar büntetőjogban, *Erdélyi Jogélet*, 2024/3.
- Gula József: A csődbűncselekmények, in: *A negyedik magyar büntetőkódex régi és újabb vitakérdései*, (szerk.: Hollán Miklós, Barabás, A. Tünde) Budapest, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, Országos Kriminológiai Intézet, 2017
- Gula József: A csődbűncselekmények alanyi körének meghatározása, in: *Ünnepi tanulmányok Bíró György professzor 60. születésnapjára*, (szerk.: Barzó Tímea - Juhász Ágnes - Leszkoven László - Pusztahelyi Réka), Miskolc, 2015
- Gula József: A csődbűncselekmények de lege ferenda, *Büntetőjogi Kodifikáció*, 2008/1
- Gula József: A csődbűncselekmény sértettjéről, in: *Jogi kihívások és válaszok a XXI. században 2.*, (szerk. Varga Zoltán), Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Miskolc, 2023
- Gula József: Fizetéseképtelenségi bűncselekmények az angol jogban, *Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica* Tomus XXVI/2., Miskolc, 2008
- Gula József: A gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények. in: *Magyar Büntetőjog Különös Rész.* (Görgényi Ilona – Gula József – Horváth Tibor – Jacsó Judit – Lévy Miklós – Sántha Ferenc – Váradi Erika), Budapest, Wolters Kluwer Hungary, 2020
- Höpfel, Frank/Ratz, Eckart (Hrsg), *Wiener Kommentar zum Strafgesetzbuch²*, Manz, Wien, 2001
- Maleczky, Oskar, *Strafrecht Besonderer Teil I⁴* WUV: Wien, 2002
- Molnár Gábor Miklós: A passzív alany és a sértett – az ítélkezési gyakorlat ingadozásai. *MJSZ* 2021, 3. különszám <https://doi.org/10.32980/MJSz.2021.5.1478>
- Tóth Mihály: Néhány szempont a gazdasági bűncselekmények új szabályozásához I. rész, *Büntetőjogi Kodifikáció*, 2004/3